

PRESENTACIÓ

Presentem aquest nou llibre de la col·lecció *Josefina Gómez Olivares*, i ens agrada que sigui sobre educació, tasca a la que ella dedicà els últims anys des del departament d'educació de l'ajuntament de l'Hospitalet.

L'Escola d'Adults de Can Serra celebra els seus 50 anys. Fou, si no la primera, una de les primeres a Catalunya i un exemple de bona pràctica educativa a la ciutat, una iniciativa novedosa no sols pel que va suposar l'ensenyament a persones adultes sinó també pel mètode que s'hi va implantar, tot seguint el mestratge de Paulo Freire. Aquesta commemoració ha animat un projecte conjunt entre la *Fundació Llegat Jaume Botey i Vallès* i el Centre d'Estudis, per fer una reflexió sobre la formació de les persones adultes avui, la seva realitat i els seus reptes així com per donar llum als documents sobre aquesta temàtica continguts en el *Fons Jaume Botey i M. Pilar Masana* de l'Arxiu Municipal de l'Hospitalet.

El llibre vol ser, sobretot, un homenatge a l'amic i company Jaume, fundador del Centre d'Estudis i que inicià l'ensenyament d'adults al barri de Can Serra l'any 1971/72, quan era encara una proposta incipient, no reconeguda legalment i un somni la seva aplicació. S'hi analitza el context polític i social d'aquests centres, la seva història a l'Hospitalet i en el conjunt de Catalunya i aporta elements per a una acció de futur. Es per això que no és un llibre descriptiu sinó d'anàlisi crítica sobre el que ha significat i significa avui aquest important sector de l'ensenyament en el nostre país.

El llibre ha estat elaborat des de perspectives diferents, però partint del paper que ha tingut i té, encara avui, el pensament i l'acció d'en Jaume Botey en l'àmbit de l'ensenyament de les persones adultes. Ell havia fet un primer tast del que era l'educació de les persones

adultes, de les persones que no havien tingut accés a l'educació, al Camp de la Bota (1968-69), on el seu germà Francesc havia iniciat una experiència escolar seguint els paràmetres pedagògics de Paulo Freire. Des d'aleshores se sentí implicat en aquest camp educatiu. Tots els articles de la publicació fan referència al Jaume Botey, respiren Jaume, bé sigui directament per les cites i referències, o per l'orientació pedagògica-política dels textos.

Alfons Formariz obre la publicació amb el text **Escoles de persones adultes de Catalunya: 50 anys d'història**. Mestre i professor universitari de llarga experiència en la formació d'adults i col·laborador de l'Espai d'Inclusió i Formació Casc Antic (EICA) i de l'Escola de Vida de la Florida-Les Planes, ha estat company i amic d'en Jaume. Analitza els orígens de les escoles en el context sociopolític del final de la dictadura i de les necessitats educatives creades als barris de la perifèria barcelonina, l'acció política que implicava i les dificultats per la seva implantació i reconeixement. I explica com varen anar perdent la seva capacitat creativa a mesura que es varen funcionaritzar i com en resultà un menysteniment, estancament i marginació en el conjunt del departament d'educació, tot oblidant el dret a la igualtat d'oportunitats i a l'educació al llarg de la vida. Conclou el seu text tot formulant algunes de les vies que s'haurien d'impulsar per promoure activament el que avui entenem com educació de persones adultes a partir dels canvis socials, la nova població i les seves necessitats competencials.

El segon document és el text de la conferència que va fer en Jaume Botey el desembre de 2016 a l'aleshores centre naixent *La Troca* amb el títol: **Consideracions sobre l'Educació de persones adultes del passat i l'Espai Comunitari de formació permanent**. Allí explica com, quaranta anys després de l'experiència de l'escola de can Serra, segueix compartint interessos i objectius amb la gent d'aquest espai comunitari i com, malgrat el temps que ha passat, hi ha uns valors i unes pulsions permanents que van ser vàlides aleshores i ho segueixen sent avui. Un text que pot ser un referent per projectes d'educació comunitària, on comenta els principis que ell considera fonamentals per a l'educació de persones adultes: el fet educatiu com a fet global que afecta la persona en totes les seves dimensions i que impulsa la llibertat; l'educació com fet

col·lectiu, des de l'entorn més proper, la gent del barri; l'educació des de la història concreta. En el seu discurs presenta una concepció multiforme i dinàmica de l'educació que s'adapta permanentment a les realitats concretes i que evidencia les contradiccions culturals, la globalització i les cultures locals, destacant-ne la consideració que han de merèixer les cultures migrades. Aporta la idea que és necessària una educació que promogui la convivència entre persones, grups i nacions, la pau, la resolució de conflictes, la lluita contra la injusta distribució de béns.... amb l'objectiu de prendre consciència per la transformació social, tot tenint molt present la naturalesa política del fet educatiu, tal com ensenyava Paulo Freire.

Amb el títol **L'educació: un món millor és possible**, Enric Vilaplana, company d'en Jaume a la Facultat de Ciències de l'Educació, fa un repàs als seus textos sobre educació i més en concret, sobre l'educació de persones adultes. Vilaplana parteix dels elements ideològics que defineixen el pensament d'en Jaume, des de la clara influència d'Emmanuel Mounier a Marx, passant per l'apertura ideològica que significà el Concili Vaticà II. Des de l'àmbit de l'educació i més enllà, Paulo Freire és el seu referent constant. En conjunt, unes bases de profunda religiositat soterrades en les accions concretes i que, per tant, el feien proper a gent que provenia de perspectives ideològiques molt diverses. Aquest article es recolza també en l'anàlisi del text ja esmentat presentat a *La Troca* i aprofundeix en els seus conceptes bàsics: alfabetitzar, educació, comunicació, educació de persones adultes, el mestre, la mestra. Finalment, aporta un recull bibliogràfic dels seus escrits sobre pensament pedagògic al llarg d'aquests quaranta anys.

Maria Pau Trayner és veïna del barri de Can Serra, professora jubilada de l'institut Torras i Bages i Pedraforca. Actualment segueix treballant de mestra-voluntària de persones adultes en el col·lectiu de dones de Can Serra. El seu text, **L'Escola d'Adults de Can Serra**, ens situa en el context sociològic de la perifèria barcelonina i en concret del barri de Can Serra. Ens descriu els orígens de l'escola d'adults l'any 1971, i explica com van aplicar el mètode de Paulo Freire en aquell context urbà, així com el paper destacat que varen tenir Mercè Romans i Jaume Botey en l'elaboració dels materials d'aprenentatge. Explica com es partí de la necessitat de trobar parau-

les motivadores per tal que fossin veritablement significatives i que responguessin a les necessitats de l'alumnat i com va ser que, a més de donar resposta a les necessitats immediates de lectura i escriptura, l'alumnat anava adquirint un esperit crític i actiu sobre la nova realitat que vivien. Trayner presenta a més, la interrelació entre aquesta escola d'adults i la creació d'una xarxa de relacions socials que es va anar concretant en diversos espais com la Casa de Reconciliació, l'Associació de Veïns, el Grup de Dones... I tanca amb el testimoni de quatre alumnes d'aquella escola de fa cinquanta anys i que han volgut manifestar el que significà per a ells i elles l'escola d'adults de Can Serra.

Amb el títol **Els inicis de l'Escola d'Adults de Can Serra**, Enric Roldán, mestre jubilat de primària i secundària, activista per l'educació i de l'associacionisme a l'Hospitalet, ens explica la seva experiència personal en el món de l'educació, iniciada mentre era estudiant de magisteri a l'escola d'adults de Can Serra. El text comença mostrant les gravíssimes deficiències d'escolarització i l'alt analfabetisme a la ciutat a principis dels anys setanta i la seva trobada amb en Jaume Botey en els inicis de l'escola de Can Serra on ell va ser un dels primers mestres-voluntaris. Al llarg del text ens fa un recorregut personal per aquests primers anys, mostrant-nos aquest període de la seva vida a l'escola, els canvis d'espai, les dificultats econòmiques i també per la seva legalització. Reflexiona sobre l'acció d'un valuós equip pedagògic, les jornades d'estiu a l'Alforja per preparar el curs i repensar l'aplicació del mètode Freire, les activitats fora de l'escola així com també, sobre el profund respecte cap a l'alumnat.

Escola de persones adultes Can Serra, 50 anys al servei d'un barri és una aportació sobre la realitat actual. Carme Mestres ha estat directora de l'escola de Can Serra on s'acaba de jubilar i aporta la seva visió del present i dels reptes de futur d'aquests centres on els canvis socioeconòmics dels últims vint anys han conformat un nou alumnat, un mosaic social, cultural i d'edats molt variat. L'arribada de població nouvinguda, les noves tecnologies, les demandes del mercat laboral i l'augment de l'atur, han implicat un canvi significatiu en el perfil dels usuaris i un canvi de l'oferta formativa. L'escola avui, és un espai de convivència plural, polièdric, laic i inclusiu,

integrat al territori i sensible a la realitat del barri. Mestres explica l'orientació pedagògica i els fonaments de l'acció formativa mitjançant el disseny de propostes de caràcter competencial que fomentin l'autonomia de l'aprenent tot donant-li recursos per "aprendre a aprendre". La seva experiència demostra que l'educació d'adults contribueix al benestar de les persones perquè l'aprenentatge genera canvis positius i subratlla que el principal problema que té ara per ara l'ensenyament d'adults és el poc interès i el menysteniment que desperta entre els estaments públics, queixa principal entre el professorat, que es considera el perpetu desconegut.

El text **L'Escola de Vida "Les Planes-La Florida. Un projecte singular de formació d'adults** l'aporta l'equip de direcció d'aquest centre. Es tracta d'un projecte singular, fet a mida, per tal de donar resposta a les necessitats educatives i socials, un projecte comunitari de formació permanent, de convivència veïnal i en contacte amb la realitat social; un espai que ajudi a pal·liar les desigualtats existents i que contribueixi a transformar les persones, la comunitat i l'entorn en el qual es desplega. El capítol està introduït per un estudi de les característiques socials i culturals del districte i descriu el naixement de l'escola, la seva finalitat, objectius i metodologia de treball per tal de convertir-se també, en un espai de vinculació entre la població del barri i els serveis o actius destinats a la ciutadania, als quals gran part de la població sovint no accedeix per desco-neixement i acompanyar-les en els seus processos de regularització, tot donant informació clau, tallers i assessorament. Ofereix un recull de dades que testimonien la intervenció en els darrers dos anys així com també, algunes reflexions de l'equip sobre les necessitats i perspectives de futur del projecte.

El darrer treball del llibre és el de Mercè Chacón, professional de llarga experiència en educació i en particular, de l'educació a les presons. **Educar a les presons: el despertar de la consciència** és una anàlisi crítica i en profunditat del que ha estat, és i hauria de ser, la formació de les persones adultes en els centres penitenciaris de Catalunya tot fent un repàs als canvis legislatius que s'han succeït en els darrers vint anys i no sempre amb resultats positius. El seu text, on Jaume Botey apareix com a element fonamental de la seva trajectòria docent, té un interès afegit, atès que tracta d'una for-

mació de persones adultes que no són lliures, tenen orígens culturals diversos i necessitats molt variades. I aquest fet es bàsic en la reflexió que l'autora fa sobre què ha de ser la formació de persones adultes, com s'hauria de fer per fer front a aquest desafiament educatiu, qui l'hauria de dur a terme i amb quina formació professional.

Per acabar, cinquanta anys després, ens trobem en una situació similar a la dels seus inicis. Avui la formació de persones adultes és la germana pobre de l'ensenyament reglat, segones oportunitats per a l'alumnat jove, incorporació a les TIC per a gent gran i també, escola d'idiomes. Cal promoure una refundació amb el mateix esperit de fa cinquanta anys, a contracorrent, interrelacionant iniciatives noves amb l'experiència acumulada i sobretot, que doni resposta a la necessitat urgent que tenen les persones nouvingudes?

Joan Camós Cabeceran
Maria Villanueva Margalef

Centre d'Estudis de l'Hospitalet, Tardor 2022.